
NEMZETKÖZI SZEMLE

Tóth László

A VÁLSÁG KULCSA: A PALESZTIN KÉRDÉS

Az utóbbi két évben a Közel-Keleten több drámai fordulat játszódott le és több új helyzet állott elő, mint bárhol a világon. Bárhogyan is értelmezzük a részvevők ezeket az eseményeket, egy mindig elvitathatatlan: nem lehet béke a palesztin kérdés megoldása nélkül.

A palesztinoknak Bejrútból való távozása után is folytatódó libanoni tragédia ezt mindennél világosabban illusztrálja. Sőt, mindinkább tudatosodik az a gondolat, hogy a libanoni drámát az szítja, és elsősorban az választja szét a síitákat, keresztényeket és drúzokat, hogy sokan meg akarják akadályozni a palesztinokat jogaik érvényesítésében, abban, hogy legalább Palesztinának egy részén létrehozzák saját államukat. Az izraeli határok közelében, elsősorban Libanonban szakadatlanul fölcsapó lángok teljes egészében az izraeli politikát szolgálják, amely Izrael létének szavatolását a külső arab fenyegetés elleni harcban és az arab tengerben való feloldódás veszélyével való szembeszegülésben látja. Az antagonizmusra épülő koncepciótól teljesen idegen az együttműködés békéjének távlata, miközben mindinkább előtérbe kerül a tiszta Izrael, a bibliai Izrael, az arabok nélküli Izrael, legföljebb az izraeli társadalomba teljesen beolvadt arabokkal tarkított Izrael eszméje. Ezt a koncepciót szabatosan földolgozott politikaként alkalmazzák a Jordán nyugati partvidékén és a Gazában lévő megszállt területeken, illetve az ott élő palesztinokkal szemben. E politikának az alapvető célja: lehetetlenné tenni a palesztinok életét, elüldözni, évszázados otthonuk elhagyására bírni őket.

Ez a politika számos formában mutatkozik meg, de leginkább a föld és a víz kérdésében. A mezőgazdaság ugyanis a legfőbb gazdasági ág a nyugati partvidéken. A nyugati partvidék nemzeti bruttó össztermékének 37 százaléka származott 1980-ban a mezőgazdaságból. A mezőgazdasági termelés zömmel kis, 1—20 dunumos birtokokon folyik. Néhány éve megfigyelhető a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának csökkenése, amit a földterület és a víz hiányával magyaráznak. Aron Benvenisti, az e problémával foglalkozó egyik legnevesebb izraeli

szakértő azt mondja, hogy a kisajátítások, az izraeli települések építése és a megművelhető földterületek elkerítése a földterület csökkenéséhez vezetett, ugyanakkor a mezőgazdaság fejlesztése elképzelhetetlen vízszabályozás, illetve nagyobb fokú vízfelhasználás nélkül.

Itt viszont teljes az egyenlőtlenség a nyugati partvidéken élő palesztinok és izraeliek között. Ez év májusában és júliusában, az Izraelben és a megszállt területeken tett látogatásunk alkalmával ennek számos bizonyítékát láttuk. Jeruzsálem közelében a Desev táborban UNWRA (az ENSZ menekültügyi ügynöksége) jelzésű tartályautók hozzák a vizet, amit aztán fölszivattyúznak a háztetőkön lévő tartályokba. Ebben persze nincs semmi szörnyű, de a szörnyű az, amit a táborlakók olyan elkeseredetten mesélnek, vagyis az, hogy 30 nap is elmúlik, amíg a tartályok megérkeznek. Ezért a táborlakók, zömmel gyerekek és asszonyok kénytelenek öt kilométert is gyalogolni az egyetlen forrásig. A gyermekek és az asszonyok kannákkal vagy nagy, nehezen húzott kis kocsikkal mennek vízért.

A Jordán folyó völgyében egy paraszt elkeseredve mutatta az öntözőcsövet, amely semmit sem ér, mert korlátozzák a vízhasználatot. Minden túllépést szigorúan büntetnek. Minden táblán külön vízmérő ellenőrzi a fogyasztást. És amíg a palesztin települések és menekülttáborok vízhiánnyal küszködnek, az izraeli szövetkezetekben tetszés szerinti mennyiségben van víz. Az egyik ilyen szövetkezetben mintha délibábot láttunk volna. A kiszáradt tájon egyszerre csak ragyogó kékségű medence tárult elénk, amelyben tömegesen fürödtek. Ilyesmiről a palesztinok legföljebb csak álmodhatnak.

A nyugati parton lévő izraeli települések ma 30 000 dunum föld öntözésére kb. 25 millió köbméter vizet használnak. 1976-ban még csak 5 millió köbmétert használtak, az előirányzat szerint a 80-as évek végéig a vízfogyasztás 50 millióra emelkedik. Az egyenlőtlenségről beszédesen tanúskodnak az adatok: a nyugati partvidék lakosságának csak 2 százaléka izraeli betelepülő, mégis ők használják az elfogyasztott vízmenyiségnek több mint 20 százalékát, ebből 96 százalékát öntözésre (izraeli adatok). Ennek a víznek a nagy része az ún. „zsidó forrásokból”, vagyis a 300—600 méterre leásott artézi kutakból érkezik. Ezek zömmel a sokkal alacsonyabbra fúrt, meglévő arab „kutak” közelében vannak. A mélyebbre ásott kutak megváltoztatták a természetes egyensúlyt, az „arab kutak” vize elapadt vagy sós lett, tehát használhatatlan a mezőgazdaság számára. Különben a palesztinoknak tilos új kutakat ásniuk.

A palesztinok mezőgazdasági tevékenységét az izraeli földpolitika is megsabja. Ez a politika abból a tényből fakad, hogy a nyugati partvidéket és Gazát háborúban szállták meg, tehát ez a politika az agresszió közvetlen folytatása. Mindjárt az 1967. évi megszállás után az alapvető cél az volt, hogy a földet elragadják a palesztinoktól. Erre több módszert alkalmaznak. Az izraeli agresszió elől elmenekültek földjét elhagyatottnak nyilvánították, és itt építik az új településeket. Az 1967 előtt a jordániai királyságot, illetve a jordániai királyt megillető földet

a katonaság foglalta el, Izrael tulajdonává nyilvánították és a telepeseknek adták át. A föld megszerzésének harmadik módja az, hogy egyszerűen kisajátítják katonai célokra. A megszállt területnek bármelyik részét a 388. számú katonai rendelet alapján zárt területté nyilváníthatják, ahova csak külön engedéllyel lehet ellátogatni. A biztonság, a katonai szükségletek vagy bármilyen más szükséglet diktálhat egy ilyen rendelkezést. A katonai hatóságok egyszerűen közlik a parasztokkal, hogy el kell hagyniuk földjüket. Elméletileg az elkobzott föld magántulajdon marad és a katonai hatóságok rendszeresen bért fizetnek érte.

Az izraeli földpolitika módszerei kimeríthetetlenek. Az erőszakot a törvény állítólagos tiszteletben tartásával kombinálják. Persze ezek a törvények is a politika szolgálatában állnak. Így például egy jordániai törvény szerint a magán-földterületet elvehetik közhasználatra, például útépitésre. Ezt a törvényt használták ki az izraeli katonai hatóságok, amikor El Jib faluban egyszerűen elvették Abdalah Szalam földjét, hogy utat építsenek. A földtolókat munkába állították, és még azt sem várták meg, hogy a nyolcgyerekes szegény paraszt az érett búzát learassa.

Mint ismeretes, Palesztina több száz évig a török birodalom része volt és életét sokáig az ottomán törvények szabták meg. Néhány ilyen törvényt Izrael még ma is alkalmaz, amivel az ottomán birodalom jogörökösének nyilvánította magát. Persze csak akkor, ha ezek a törvények összhangban állnak az izraeli szándékokkal. Egy ilyen török törvény szerint például elhagyatottnak kell nyilvánítani azt a földterületet, amelynek sok örököse közül egy sem jelenik meg a hagyatéki tárgyaláson. Elképzelhető, hogy milyen lehetőséget nyújt ez a törvény a nyugati partvidéken, ahol egyik-másik örökös elmenekült vagy elüldözték a megszállt területről. Egy másik török törvény szerint elhagyatott az a földterület is, ahova a faluból már az emberi hang nem jut el. Ezt a módszert igen sikeresen alkalmazták új települések létesítésekor.

Az adásvétel is a föld megkaparintásának módszerei közé tartozik. Egész 1979-ig csak a meghatalmazott izraeli szervezeteknek volt földvásárlási joguk. Azóta magánszemélyek is vásárolhatnak földet. A megszálló hatóságok a legprimitívebb trükköktől sem riadnak vissza, hogy megkaparintsanak egy-egy földterületet. Jellemző az az eset, amelyben szerepet vállalt Felicia Langer, ismert izraeli ügyvéd, aki a palesztinok védelmével szerzett világhírt. Egy gazai táborban a palesztin menekültek a táborhoz tartozó földön sok éves munkával kis kerteket teremtettek és ezeken főzelékféléket termesztettek. A katonai hatóságok úgy döntöttek, hogy ezt a földet elkobozzák tőlük, és erről ki is adtak egy rendeletet. Ha tudjuk, hogy a megszállt területen a katonai hatóságok külön engedélyre kell ahhoz, hogy egy palesztin fát vagy szőlővesszőt ültessen, akkor elképzelhetjük, hogy nem volt nehéz egy ilyen rendeletet hozni. A palesztinok tiltakoztak, a per a bíróság elé került. A palesztinok ügyét Felicia Langer védte. A bíróság a kerteket visszaadta. Az okmányokban ezeket a földterületeket bizonyos számmal jelölték. Közvetlenül a bírósági tárgyalás lezárása előtt Langer véletlenül felfedezte,

hogy a bírósági okmányokban szereplő jelszám egy pusztaságra vonatkozik, amely egyáltalán nem képezte a per tárgyát. Az izraeli hatóságok így akarták tárgytalanná tenni az egész tárgyalást. A trükköt azonban leleplezték. Mindennek eredménye azonban nagyon aggasztó, hiszen a nyugati partvidéknek oroszlánrésze, egyesek szerint 64 százaléka izraeliek kezében van. Mindez része a „kész tények” politikájának.

E politika célja, hogy földterületet szerezzen az új izraeli települések létesítéséhez. E politikában csak a súlypont tolódott el 1967 óta. A Munkáspárt kormányzása idején a Jordán folyó völgyében lévő mezőgazdasági településeken és a Jeruzsálem és Tel Aviv környékén épült településeken volt a hangsúly. 1977-ig 17 500 dunum földet vettek el a palesztinoktól és 32 000 lakás, néhány település épült itt. A munkáspárti kormány idején a nyugati partvidéken két településláncolatot kezdtek építeni. Egyiket magában a Jordán völgyében, a másikat pedig a völgy feletti magaslaton. Stratégiaileg az volt a cél, hogy megbontsák a megszállt terület földrajzi és demográfiai struktúráját, amely ellentétben áll a genfi konvencióval, amely szabályozza a megszálló magatartását a megszállt területen, és amelyet közvetlenül a háború után éppen azért fogadtak el, hogy megakadályozzák az olyan demográfiai katasztrófákat, amilyeneket a fasiszta Németország hajtott végre az általa megszállt területeken.

A munkáspárti kormány a cionista világszervezettel együttműködve húszéves tervet készített, mely szerint a nyugati partvidéken 75—95 települést kell létrehozni. A Likud kormányra kerülésével 1977-ben az egész telepítési politika megváltozik. A Likud ugyanis elfogadta a Gush Emunim fanatikus vallási mozgalom koncepcióját, mely szerint településeket kell létesíteni a bibliai Izrael, vagyis az ún. nagy Izrael egész területén. E koncepció szerint a nyugati partvidék nem megszállt terület, hanem „felszabadított” terület.

— A biblia Nablusról és Hebronról annyit beszél, mint Jeruzsálemről, tehát ez izraeli föld, és az is kell hogy maradjon — mondta nekem Nathan Kamenicki rabbi, az egyik legnagyobb jeruzsálemi egyházi iskola igazgatója.

A Likud elfogadta és lelkiismeret-furdalás nélkül megvalósítja a Gush Emunim politikáját. Ez a koncepció nem ismer el semmilyen megállapodást vagy területi engedményt az arabok irányában. Szerintük nem lehet semmilyen területi kompromisszum, szó sem lehet arról, hogy ez a terület visszakerüljön Jordániához, elvetik az ENSZ 242. számú határozatát, amely a megszállt területek kiürítéséről szól, sőt elvetik a Camp David-i megállapodást is. E koncepció szerint az ún. bibliai Izrael területén nincs hely a palesztinok számára. Még terrorista csoportokat is alakítottak, hogy a palesztinokat elűdjék a nyugati partvidékről. E csoportok élén Melvinger rabbi állt, akit a tavasszal letartóztattak. Ez a csoport hajtott végre merényletet Nablus, Ramalah és El Bire polgármestere ellen. A következmények ismeretesek. Baschaam Shaka, Nablus polgármestere mindkét lábát elvesztette. Karjun

Halaf, Ramalah polgármesterének térd fölött le kellett vágni egyik lábát és Ibrahim Tauil, El Bire polgármestere kisebb sérüléssel megúsza. Ez a csoport idézte elő a tüzet a hebroni egyetemen, bombákat helyezett el az arab autóbuszokban és merényletet szervezett a jeruzsálemi iszlám szenthelyek, az Al Aksza mecset és a Szikla mecset ellen. Ezt a két mohamedán szent helyet az izraeli hadsereg őrzi és csak röntgenberendezésekkel ellenőrzött ajtón át lehet belépni. A terroristák, köztük néhány izraeli tiszt, azt tervezték, hogy elrabolnak egy repülőgépet és utána lebombázzák a mecseteket. A most folyó bírósági tárgyalás megosztotta az izraeli közvéleményt. A haladó közvélemény az izraeli politikai csúcs egy része veszélyes fasizálódásának újabb bizonyítékát látja ebben az esetben, az erőszakpolitika hívei viszont tapsolnak a terroristáknak, mert azt vallják, hogy ez az egyetlen módja, hogy az arabokat „alázzatra” bírják vagy elüldözzék.

A Likud hatalomra kerülése után az első lépés az ún. Sharon-terv megvalósítása volt (Sharon akkor mezőgazdasági és telepítési miniszter volt). E terv célja, hogy a nyugati partvidéken egész Betlehemig húzódó településláncolatot építsenek. Egy vonalat akartak vágni a palesztin testbe, hogy két részre vágják a palesztin földet, megakadályozzák a normális kapcsolatot a palesztinok között, és elejét vegyék az 1967-i háború előtti helyzetre való visszatérésnek. E terv keretében települések épültek a nyugati partvidék nagy városai, Nablus és Hebron körül is. A települések szabályszerűen magaslatokon, stratégiai pontokon épültek, és majdnem olyan szerepet kapnak, mint a középkori várak, amelyekből a feudális urak jobbágyaikat ellenőrizhették.

A Munkáspárt és a Likud koncepciója között van más eltérés is. A Munkáspárt számára a települések, kibucok és mosavinek, mezőgazdasági termelésen alapuló gazdasági egészet alkotnak. A Likud számára viszont a települések csak hálóhelyül szolgálnak a Jeruzsálemben vagy Tel-Avivban dolgozó izraelik számára. Tehát földtolókkal és dinamittal minden földterület építkezésre alkalmassá tehető. Néhány település még be sem népesült. A házak felépültek, de kísértetiesen üresek, habár a nyugati partvidéken lévő településeken sokkal könnyebb lakáshoz jutni, mint Izrael bármelyik részén. A lakások 80 százaléka hosszú lejáratú hitelre vásárolható, mégpedig olyképpen, hogy amíg valaki ott él, a hitelt nem is kell fizetnie. Minden lehetséges könnyítéssel a telepések számát 1987-ig 100 000-re kívánják növelni. Ma 40 000-en vannak és számuk évente kb. 15 000-rel növekszik.

A kegyetlen földpolitika csak egy része a megszálló hatóságok politikájának, hogy megsemmisítsék a nyugati partvidék és Gaza palesztin jellegét. Egyik ilyen módszer a palesztinok élete bárminemű intézményesítésének megtiltása, még az olyan területeken is, mint például az egészségügy. Mint ismeretes, sok palesztin tanul az arab országokban vagy a világ más részén. Az arabok között a palesztinoknak van legtöbb egyetemi végzettségű emberük. Sok arab országban, különösen az ún. öböl-országokban a palesztinok vezető tisztséget töltenek be. A nyugati part-

vidék lakosai közül az egyetemek elvégzése után sokan visszatérnek szülőföldjükre. Köztük nem egy orvos. Számukra azonban munka nincs. Nem azért, mintha a palesztinok nem tudnának munkafeltételeket biztosítani számukra és egészségügyi intézményeket nyitni. Az ok az, hogy a megszálló hatóságok egyszerűen megtiltják nekik a munkába állást. Ramalahban egy neves palesztin sebész mesélte nekem, hogy ha így folytatódik, öt év múlva a nyugati partvidéken nem lesz egyetlenegy palesztin szakorvos sem. Az izraeli hatóságok mindent megtesznek, hogy lehetlenné tegyék számukra a rendelők megnyitását, a felszerelés beszerzését stb. A meglévő egészségügyi intézetekben pedig elévültek a berendezések. Így például az adventista egyház által létesített nablusi kórházban — amelyben zömmel palesztinokat kezelnek — egyetlenegy 1936-ból származó röntgenkészülék van. A kórház igazgatója óvatosan azt mondta, hogy már hosszabb ideje igyekeznek új készüléket beszerezni, de sajnos, sikertelenül. Pedig a pénz nem is probléma — fűzte hozzá.

Még drasztikusabb a gazai példa. Gazában tíz-egynéhány menekülttábor van, s mintegy félmillió ember él borzalmas körülmények között. Sokan már az 1948. évi első arab—izraeli háború óta menekültek, akkor még gyerekek voltak, most már öregek. A menekülteknek már harmadik nemzedéke él ezekben a táborokban. Az ENSZ erőfeszítései ellenére az életfeltételek szörnyűek. Egyik ilyen táborban a palesztinok 70 ágyas kórházat akartak építeni. Előteremtették a pénzt, elkészült a terv, az építkezést palesztin földön kellett volna megkezdeni. A katonai hatóságok azonban vétót emeltek. Mit akarnak ezzel elérni? Az alapvető cél, hogy a palesztinok tudatában megsemmisítsék még annak gondolatát is, hogy ebben a népben van erő ahhoz, hogy bármit elérjen, nemcsak az egészségügyben, hanem bármilyen más téren is. A palesztinokat arra akarják rákényszeríteni, hogy izraeli orvosokhoz forduljanak, hogy az izraeli egészségügyi intézményektől kérjenek segítséget, azt a benyomást akarják kelteni, hogy nem törődnek velük az olyan arab szervezetek, mint a Vörös Félhold, amelynek tevékenységét különben a megszállt területen be is tiltották.

Hasonló magatartást tanúsítanak a megszállók a művelődés terén is. A nyugati partvidéket és Gazát kulturális sivataggá akarják alacsonyítani. Gyakorlatilag minden művelődési rendezvényt megtiltottak. Tilos megrendezni a palesztin festők kiállítását, nem hozhatják be a palesztin költők és írók könyveit, nem olvasható a palesztin sajtó, amelynek terjesztését különben magában Izraelben engedélyezik. Így például a Jeruzsálem keleti, arab részében nyomtatott Al Fadzsir című lapot szabadon meg lehet venni Jeruzsálem bármelyik újságárúsánál vagy Izrael bármelyik más részében. A megszállt területre azonban még csak el sem vihető, Nablusban, Betlehemben vagy Hebronban börtönbüntetés jár a terjesztésért. Az arab országokból érkező lapokat viszont árusíthatják ezekben a városokban. Börtönbe zárják, vagy legalábbis szobafogságra ítélik, bántalmazzák az arab művészeket, akik felemelik szavukat népük érdekében, szólni mernek a megszállással szembeni ellenállásról. Így ez év

májusában Gazában, a Dzsabalja táborban letartóztatták Fathi Rabin festőt, mert allegórikusan megfestette a palesztinok helyzetét a megszállt területen. A festők számára még az is tilos, hogy a palesztin, illetve az arab zászló színeit — a vöröset, zöldet, feketét és fehéret — használják. A katonai hatóságok letartóztatással fenyegették meg Nahil Anani ramalahi festőt, csak azért, mert gyakran használta ezeket a színeket. Erre megfestett egy fokhagymát és egy retket fekete talapzaton.

— Mi ez? — kérdezték a kihallgatáson.

— Palesztin saláta — hangzott a válasz.

Mansurnak, Ramalah egyik neves palesztin festőjének pedig azért támadtak nehézségei a megszálló hatóságokkal, mert kifejezetten palesztin tartalmú képeket festett. Néhány festményének másolata ott látható Jeruzsálemben és több városban. Az izraeli megszálló hatóságok azonban igyekeztek megtiltani e másolatok terjesztését, mégpedig egy török törvény alapján, mely szerint minden nyomtatvány propaganda tartalmú röpiratnak tekintendő.

A megszálló hatóságok nyomása azonban nem korlátozódik csak a kiemelkedő személyiségekre. Igazi súlyát a „kis emberek”, a gyerekek érzik meg. Így például bántalmazásukra fölhasználják a szabad mozgást lehetővé tevő személyi okmányok kiadását. Ezek nélkül az embernek nincs személyazonossága és mindenféle bántalmazásnak ki van téve. Sok palesztin gyerek még sem juthat ilyen okmányhoz. Ez történt Samir Abdulahhal. Az ő „bűne” az, hogy szülei 1967-ben az izraeli agresszió elől Jordániába menekültek, ő viszont véletlenül rokonainál ragadt és ott nőtt fel. Amikor aztán olyan kort ért el, hogy személyazonossági igazolványt kellett kérnie, az igazolvány kiadását egyszerűen megtagadták tőle. Azóta már hét éve próbálkozik igazolvány birtokába jutni, de hiába. Pedig a katonai hatóságok letartóztatják, kihallgatják, gyakran meg is verik, és csak néhány nap múlva engedik szabadon, csak azért, mert a rutinos ellenőrzések alkalmával személyazonossági igazolvány nélkül fogják el. És így megy ez már hét éve. Pedig nem is ő az egyetlen, akinek ilyen kálváriát kell megjárnia.

Nemrégiben Izraelben elfogadtak egy olyan törvényt, mely szerint 10—20 évi börtönre ítéltetők, aki kövel dobja meg az izraeli hadsereg tagjait. Amikor júniusban Jeruzsálemben jártamkor Felicia Langer ügyvéd irodájába léptem, egy ilyen kép fogadott. Az ügyvédnő erélyesen, majdnem dühödten magyarázott valamit arab nyelven egy férfinak meg egy nőnek, akik letörten, szinte büntudattal, mint a vádlottak padján ültek előtte. Szóáradata megszakítás nélkül néhány percig tartott. Az emberpár hallgatott.

A magyarázatot gyorsan megkaptam. Ez a két ember, férj és feleség, Nablusból jött Felicia Langerhoz, hogy segítséget kérjen érettségi előtt álló fiuknak, aki már 17 napja börtönben ül, azzal a váddal, hogy követ dobott izraeli katonák egy csoportjára.

— Tudják mit jelent ez? — tette fel drámai hangon a kérdést Langer. — Biztosan elítélik. Legrosszabb az, ha a fiú már aláírt valami-

lyen nyilatkozatot, amelynek tartalmát nem is ismerte, mert héber nyelven készült. És a szülők csak 17 nap után jöttek el hozzám. Majdnem reménytelen az ügy, és nem álltam meg, hogy emiatt ne szidjam őket össze. Mintha nem ismernék a megszálló hatóságok módszereit.

A továbbiakban elbeszélgettünk Izrael társadalmi és politikai légköréről, az izraeli társadalomnak erre a helyzetre, a megszállásra való reagálásáról, a megoldás lehetőségeiről. Tudnunk kell, hogy Felicia Langer az Izraeli Kommunista Párt tagja, sőt a központi bizottság tagja. Lengyel származású. A háború után települt Izraelbe. Jogot végzett és mindjárt az 1967. évi háború után a palesztinok védelmének szolgálatába állította karrierjét, az izraeli katonai bíróság előtt védi ügyüket. Ezért szakadatlanul különféle bántalmazásoknak van kitéve.

— A megszállás folytatása, az agresszív katonai uralom másfélmillió palesztin fölött szörnyű veszély az izraeli társadalom számára, vallja Felicia Langer. Ez a veszély szétzülleszti az izraeli társadalmat, demoralizálja és aláassa ennek a társadalomnak valamennyi erkölcsi értékét.

Véleménye szerint sem a 17 éves megszállás, sem a libanoni háború nem hozta meg azt, amit az agresszorok legfőbb célként emlegetnek — Izrael biztonságos határait és biztonságát.

— Mi ma kevésbé élünk biztonságban, mint valaha is. Az izraeliek ezrei elkeseredettek, mélyül a gazdasági, s ezzel együtt a társadalmi válság is.

Felicia Langert különösen az emberi jogok lábbal tiprása aggasztja, vagyis az, ami a nyugati partvidéken és Gazában történik.

— Kérlelhetetlenül felrobbantják a meggyanúsított palesztinok házát, deportálják az embereket, minden ok nélkül letartóztatják őket, még gyermekeket is bíróság elé állítanak. A katonai bíróságok néha napközi otthonokra hasonlítanak, annyi ott a gyerek. Ez nagyon lehangoló — mondja Felicia Langer.

— Miben látja a megoldást?

— Nincs megoldás, amíg nem ismerjük el a palesztinok önrendelkezési jogát, azt a jogát, hogy a Palesztin Felszabadítási Szervezet vezetésével az izraeli állammal párhuzamosan létező palesztin államot hozzanak létre a nyugati partvidéken és Gazában. Minden más elfogadhatatlan a palesztinok számára. Én már a palesztinok második nemzedékét védem, és biztosra veszem, hogy folytatják harcukat, mert igazságuk tudata és az igazukba vetett hit mindegyikükben mélyen gyökerezik.

Ugyanakkor minden beszélgetés olyan izraelivel, aki a palesztinokkal és az arabokkal szemben kemény vonal híve (mert nem ismerik el a palesztin nemzeti identitást), azzal az érveléssel zárul: „Mindaddig, amíg az arabok nem adják föl azt a kényszerképzetüket, hogy a tengerbe szórítsanak bennünket, hogy megsemmisítsék az izraeli államot, addig kénytelenek vagyunk védekezni.”

Szemmel látható, hogy a fölhalmozódott bizalmatlanság, a gyűlölet és a félelem a történéseknek egy olyan alapjában véve egzsztencioná-

lista látásmódját teremtette meg, amelyen a reális politika nehezen tud magának utat törni.

Vajon a világ e részén bekövetkezett új sakkhúzások, mint amilyen a jordániai—egyiptomi közeledés, a szovjet—izraeli és a szovjet—amerikai tárgyalások New Yorkban és Washingtonban, Franciaország jelentkezése a világnak ebben a részében, a Jasszer Arafat által alkalmazott dinamikus és rugalmas vonal termékeny talajt teremthet-e az új remények megerősödéséhez?

Nyitott kérdés ez. A Jordán folyó nyugati partvidékének megszállt területein és a gazai táborokban élő palesztinok számára azonban ez létkérdés.